

Privatarkiv 158

Meraker Brug A/S - Selbo Kobberverk

INNHOILDSFORTEGNELSE

1.	Innledning om bedriften	s. 31
a.	Gruvedriften i Selbu	s. 31
b.	Gruve- og hyttedriften i Meråker	s. 31
c.	Eiendomsforhold	s. 32
d.	Betjenter ved verket	s. 33
e.	Arbeidere	s. 37
f.	Merakergodset	s. 38
g.	Meraker Brug	s. 39
h.	Litteratur	s. 41
2.	Innledning om arkivet	s. 41
3.	Avlevering	s. 46
4.	Grafisk oversikt over arkivet	s. 48
5.	Arkivinnhold	s. 49
A.	Selbo kobberverks protokoller	s. 49
	Forhandlingsprotokoller	s. 49
	Anstaltprotokoller	s. 49
	Bergregnskap	s. 50
	Kassabøker	s. 53
	Avlønningsbøker	s. 54
	Materialavlønning	s. 56
	Avlønning ved gruver og hytter	s. 56
	Proviantbøker	s. 58
	Innskuddsbøker	s. 58
	Smeltebøker og kobberbøker	s. 59
	Materialbøker	s. 60
	Tresliperiet	s. 60
	Merakergodset	s. 60
	Kopibøker	s. 61
B.	Selbo kobberverks pakkesaker	s. 61
	Direksjonsarkivet	s. 61
	Bergskriverens arkiv	s. 63
	Merakergodset	s. 65
	Regnskap med partisipantene	s. 67
	Forskjellige regnskaper	s. 67

Privatarkiv 158 Meraker Brug A/S - Selbo Kobberverk

C. Meraker Brugs protokoller	s. 73
Forhandlingsprotokoller	s. 73
Aksjeprotokoller	s. 73
Statusbøker, hovedbøker osv.	s. 73
Reskontro	s. 73
Kassabøker	s. 73
Kassajournaler	s. 74
Kontobøker	s. 74
Materialbøker	s. 74
Lønningsbøker	s. 75
Diverse bøker vedk. produksjonen	s. 75
Kopibøker	s. 76
D. Meraker Brugs pakkesaker	s. 77
Korrespondanse	s. 77
Regnskapsbilag	s. 78
Diverse vedkommende driften	s. 79
E. Kart og tegninger	s. 81
6. Register over festesedler	s. 84

H 061. 3.6
F 114 → F 115

Privatarkiv 158

Meraker Brug A/S - Selbo kobberverk

INNLEDNING

Selbo kobberverk ble startet i Selbu i 1713. Gruvedriften ble flyttet til Meråker omkring 1760 og drevet videre der til 1895 og senere i kortere perioder. Bedriften skiftet navn til Meraker Brug A/S i 1888, og hovedvekten ble lagt på utnyttelsen av verkets skogeiendommer til treforedlingsindustri. A/S Meraker Smelteverk ble skilt ut i 1929, og begge disse to bedriftene eksisterer idag.

GRUVEDRIFTEN I SELBU

Det ble utstedt mutingsbrev på gruvedrift i Høyåsvora i Selbu i 1713, etter at Trondheimsborgeren Povel Madsen Holst hadde drevet skjerping der året før. Flere rike Trondheimsborgere sto bak ham og gikk inn som andelseiere (partisipanter).

I den første perioden var det drift bare i Høyås gruve. Smeltinga i den nybygde smeltehytta ved Mølnåa ble satt i gang i 1717. Gruvedriften gikk med tap, og driften ble innstilt i 1726. Bøndene i Selbu, som hadde mistet arbeidsinntekter ved nedleggelsen, ønsket å få driften i gang igjen. Partisipantene ønsket ikke å drive verket, men bøndene fikk tillatelse til å drive verket for egen regning, og slik drift kom i gang i 1734. Bøndene ansatte en "directeur" eller bergskriver til å hjelpe seg med driften, men sa ham opp igjen i 1737. Heller ikke bøndene fikk driften til å lønne seg, og de solgte verket til rådmann Hans Hornemann. Han ble da eier av 3/4 av verket, og dessuten forlegger for 1/4, som enka til den tidlige bergskriveren eide.

Da Hornemann overtok verket, ble det dannet et nytt partisipantskap, men Hornemann beholdt hele tiden over halvparten av andelene. Driften gikk i mange år med tap. Det ble drevet malmleting i Selbu og Tydal, og senere i Meråker. Det ble også satt i gang drift i Grønnskargruva og Kjøli i Tydal, men det var forekomstene i Meråker som fikk størst betydning. Kongens gruve og Dronningens gruve ble satt i drift i 1747, og Lillefjell gruve ble satt i drift i 1760. De nye gruvene i Meråker førte til at driften etter hvert gikk med overskudd, og driften ble flyttet helt over dit.

GRUVE- OG HYTTEDRIFTEN I MERÅKER

Den første tiden det ble drevet gruvearbeid i Meråker, ble malmen

fraktet til Selbo hytte for å smeltes. Det ble da anlagt en gruveby på Stormoen for å huse gruvearbeidere og malmkjørere på vei mellom Lillefjell og Selbu. I 1770 ble Gilså hytte i Bjørneggdalens allmenning på Stordalen i Meråker bygd, og en del av smeltingen kunne foregå der. Der ble kobbermalmen smeltet til svartkobber, som så ble fraktet til Selbo hytte for videre smelting til garkobber. Tydal hytte, som ble bygd i 1779, hadde heller ikke garovn, og garsmeltingen av svartkobber fra Gilså og Tydal hytter fortsatte derfor i Selbu helt til 1799.

Det ble en stund drevet både i de gamle gruvene i Selbu, i Tydal og i Meråker. Men etter hvert viste det seg at Lillefjell gruve i Meråker ga så gode resultater at driften ble konsentrert der. Problemer med å skaffe nok trekull gjorde også at driften måtte begrenses. Da Gilså hytte ble utstyrt med garovn, ble Selbo hytte nedlagt, og også verkets administrasjon ble flyttet over til Rotvoll ved Gilsåa i Meråker. I 1826 ble det bygget en ny smeltehytte, Meraker hytte ved Nustadfossen. Bergskriverkontoret flyttet så til Merakernes i 1835.

I tillegg til Lillefjell gruve ble det i Meråker brutt malm i Gilså gruve, som kom i drift i 1771. Fondfjell gruve ble funnet i 1820, og Torsbirk gruve ble satt i gang i 1837. I tillegg har det vært drift i Mannfjell gruve, og i flere andre mindre gruver og skjerp.

EIENDOMSFORHOLD

Selbo kobberverk var eid av et partisipantskap. Den første driftsperioden var eiendomsretten delt i 64 parter, som i 1719 var fordelt på 23 partisipanter. De største partisipantene var lagmann, senere berghauptmann Abraham Dreyer (16 parter), kanselliråd og assessor i bergamtet Søren Bygbal (15 1/3 parter), rådmann og kjøpmann Hans Hornemann (6 parter), enken sal. Povel Madsens (4 parter) og kjøpmann Morten Kiemler (4 parter). De øvrige partisipantene hadde ikke mer enn 1 eller 2 parter hver. En del av partisipantene i Selbo kobberverk var også partisipanter i Røros kobberverk.

Bøndene overtok i 1734 hele verket, men da de ansatte en bergskriver, fikk han ved siden av en viss fast lønn også eiendomsretten til 1/4 av verket. Rådmann Hans Hornemann overtok så i 1738 bøndenes 3/4 av verket, og ble samtidig forlegger for bergskriverenkens 1/4. Eiendomsretten ble etter Hornemanns overtakelse organisert i 120 parter. Hornemann hadde på det meste 110 av disse partene selv, men snart kom flere partisipanter inn som medeiere, selv om Hornemann beholdt minst halvparten helt til han døde i 1764. I 1750 eide Hornemann 74 av de 120 partene, mens resten var fordelt på 13 partisipanter med 2 til 6 parter på hver.

Så lenge Hornemann levde, var det derfor han som hadde den bestemmende myndighet, og som opptrådte som direktør overfor bergskriveren, selv om de fleste medpartisipantene også underskrev viktige brev. Etter hans død ble partene spredt på flere partisipanter uten at noen hadde majoritet. Det ble derfor behov for et mer organisert styre. Det ble innført en direksjon med 3 medlemmer valgt blant partisipantene. En av disse var reisende direktør, med spesielt ansvar for tilsyn på stedet.

Partisipantskapet for Selbo kobberverk besto nesten utelukkende av folk fra Trondheims høyere borgerskap. Navn som Meincke, Sommer, Lysholm, Beyer, Busch, Friedlieb, Knudtzon, og senere Hoe, Schreiner, Jenssen og Lorck finnes på lista over partisipanter. Delvis var det de samme personene som også var partisipanter i Røros kobberverk.

Systemet ved kobberverket var slik at hver partisipant var ansvarlig for driften i et forhold som svarte til antallet parter den enkelte hadde. Bergskriveren beregnet for hvert år verkets utgifter, og utlignet dem på partene. Hver partisipant fikk så tilsendt en regning på tilskudd til driften tilsvarende antall parter. Det ble holdt regnskap med hvor mye hver av partisipantene betalte i løpet av året i form av kontanter sendt med kjørerne til Selbu (til bruk for lønninger), i form av krudd eller andre materialer, betaling for proviantvarer som ble innkjøpt i Trondheim og sendt til Selbu, eller betaling av lønn til kjørerne fra Selbu. Hver av partisipantene fikk også tilsendt kobber fra Selbu i en mengde som tilsvarte antallet parter de hadde, og de sørget så selv for salg av kobberet.

Særlig ved arv kunne det hende at parter gikk over til personer som ikke selv hadde lyst eller evne til den forretningsvirksomhet som krevdes av en partisipant. I slike tilfeller kunne de få en annen person som forlegger av sine parter. Forleggeren sørget så for de nødvendige tilskudd av penger og varer til driften og for salg av kobberet. Forleggeren og partisipantene delte så overskuddet. Det var særlig folk som selv hadde egne parter, som også var forleggere for andres parter.

BETJENTER VED VERKET

Ved Selbo kobberverk ble det ansatt en bergskriver, som hadde den administrative ledelsen ved verket og førte regnskapene. Povel Madsen Holst, som drev skjerpingen i Selbu i 1712, ble ansatt som den første bergskriveren. Han var også medeier i verket den første perioden. Povel Madsen Holst var opprinnelig baker i Trondheim. Han ble ikke værende i bergskriverposten lenge, men døde allerede i 1719 (gravfestet 15.3.1719). Holst var gift med Gjertrud Madsd. Hage, som siden (1722) ble gift med hyttskriver Henning Irgens. Henning Irgens var sønn av direktøren ved Røros

Privatarkiv 158 Meraker Brug A/S - Selbo Kobberverk

kobberverk, ble hyttskriver i Selbu 1719, senere hyttskriver på Røros.

Etter Holst ble Peter Lemche bergskriver. Han omtales i kirkeboka 19. desember 1719 som "den nye" bergskriveren ved verket. Peter Lemche ble boende i Selbu også etter at driften var innstilt i 1726. Han nevnes i kirkeboka for Selbu så sent som i oktober 1728. I 1730 kom han til Innset kobberverk i Kvikne som styrer.

Da bøndene overtok driften, ansatte de Frants Jensen Kjelstrup som bergskriver og bergkyndig styrer. Han hadde tidligere vært hyttskriver ved Meldals verk (Løkken). Han ble imidlertid snart mistenkt for uriktig regnskapsførsel, og for å holde tilbake mer enn sin rettmessige fjerdepart av kobberet. Han ble visstnok oppsagt i 1837, men døde kort etter. Begravelsen foregikk ikke før 20. januar 1738, men han må ha vært død en stund tidligere. Hans kone avla i desember 1737 bergregnskap, og omtaler ham da som "min salige mand". Omstendighetene omkring dødsfallet var slik at presten henvendte seg til stiftamtmanden for å få tillatelse til å begrave ham på sedvanlig vis. Frants Kjelstrup var gift med Anna Schjelderup Enge. Hun ble boende i Selbu, og utførte også etter mannens død arbeid for verket. En av deres sønner, Peder Enge Kjelstrup, ble senere overstiger ved Selbo kobberverk (død 1764), og flere etterkommere finnes senere ved verket.

Etterat Hornemann kjøpte kobberverket av bøndene, ble Frederich Zeufthen ny bergskriver i 1738. Han ble værende i stillingen til han døde i 1756. Han var gift med Regitze Hersleb Brøndlund, som etter hans død giftet seg med den nye bergskriveren, Gjert Markusen Busch. Etter hennes død i 1776 giftet Busch seg med Louise Wiborg, en søster av overstigeren ved verket. Gjert Busch var bror av auksjonsdirektør i Trondheim Sven Busch, som var en av de største partisipantene. En annen bror, Cornelius Busch, eide også parter i verket, som bergskriveren selv gjorde. Cornelius Busch ble gift for annen gang i Selbu i 1768 med den tidligere bergskriverens datter, Maren Marie Zeufthen. En søster, Anna Elisabeth Busch, ble gift med overstigeren Peder Wiborg. En annen søster, Alette Busch, var gift med Otto Beyer, en av de største partisipantene. Gjert Busch var hyttskriver ved verket fra 1748, før han ble bergskriver. Gjert Busch flyttet fra Selbu i 1784, og Halsten Nicolay Røyem ble ny bergskriver. Han var tidligere hyttskriver ved Tydal hytte fra 1778. I Røyems tid flyttet bergskriveren over fra Selbu til Meråker. Røyem døde i 1818, og sønnen, Peter Jacob Røyem som tidligere hadde vært "adjungeret" bergskriver en tid, ble konstituert i stillingen. En Christian Lasson ble ansatt som bergskriver sommeren 1819. Han fungerte imidlertid bare en kort stund, og Røyem jr. fortsatte i stillingen inntil Niels Wellerup ble ansatt i 1820. Han hadde

Privatarkiv 158 Meraker Brug A/S - Selbo Kobberverk

tidligere vært berglege på Røros. Stillingen i Selbu fikk han gjennom sin svoger konsul Garmann, som satt i direksjonen for verket.

Bergskriver Wellerup døde i desember 1834, og Peder Erichsen ble konstituert et halvår. Deretter ble Halvor Bachke ansatt. Halvor Bachke var lensmann på Røros fra 1826. I 1831 var han konstituert bergskriver på Røros, og i 1832 konstituert proviantskriver. I 1831 ble han også konstituert som politimester på Røros etter avdøde bergskriver Støp. Han overtok stillingen som bergskriver og skoginspektør ved Selbo kobberverk og bruker av gården Mera-kernes i august 1835. Halvor Bachke døde i august 1852, og den eldste sønnen, Ole Andreas Bachke ble konstituert i stillingen. Da han sluttet i mai 1853, ble tidligere hyttskriver Svend Aspaas ny bergskriver inntil sin død høsten 1853. Sønnen Johan Aspaas ble konstituert inntil den nye bergskriveren Johannes Røyem overtok i september 1854. Johannes Røyem var tidligere overstiger ved Kvænangen kobberverk i Finnmark. Han døde i 1869, og sønnen Johan Røyem ble konstituert en tid. Lorentz Ferdinand Lorck ble ansatt samme år. Han var tidligere kjøpmann i Trondheim, en av sønnene i firmaet Lorck & sønner som også hadde parter i kobberverket. Lorentz F. Lorck var fremdeles bergskriver da Selbo kobberverk skiftet navn til Meraker Brug i 1888. I 1889 overtok Anton Sophus Bachke ledelsen av bergverksdriften ved Meraker Brug. Anton Sophus Bachke var sønn av tidligere bergskriver Halvor Bachke. Han hadde tidligere ledet driften ved Ytterøy verk, og ble senere overdirektør ved Røros verk og bergmester i Tromsø distrikt.

Ved siden av bergskriveren var det flere andre betjenter ved verket. I 1816 var følgende betjenter ansatt: Bergskriver Halsten Røyem med en lønn på 350 spd. årlig (50 av dem var personlig tillegg). Adjungeret bergskriver Peter Jacob Røyem med lønn på 40 spd. årlig. Overstiger var visstnok ikke i funksjon dette året, men Michael Breche var adjungeret overstiger og skoginspektør med lønn på 200 spd, dessuten fungerte han som godsets bestyrer. Hyttskriver Johannes Breche hadde en lønn på 350 spd. årlig (50 av dem som personlig tillegg). Stiger Ole M. Berge hadde en lønn på 6-8 spd. månedlig, kullfoged Jonas Tømmeraas hadde 7 spd. månedlig og byggmesteren ved gruva hadde det samme. I tillegg til disse betjentene kunne det være ansatt proviantskriver, men denne funksjonen var oftest tillagt bergskriveren. På den tid da det var flere smeltehytter i drift, var det også flere hyttskrivere. Når det var flere gruver i drift, kunne det også være flere stigere.

Bergskriverens oppgave var å føre verkets regnskaper, foreta utbetalinger ved verket og kassere inn penger og varer. Bergskriveren skulle holde regnskap med lønningene til arbeidere og kjørselbønder på grunnlag av de oppgaver han fikk fra betjentene

ved gruvene og hyttene. På samme måte holdt han regnskap med materialleveranser og materialforbruk. Dersom det var proviant-skriver ved verket, var det hans oppgave å føre regnskap over innkommet proviant fra partisipantene og over utlevert proviant til arbeidere og bønder, men bergskriveren var ansvarlig for at utlevert proviant ble sammenholdt med arbeidernes fortjeneste, slik at det kunne avkortet i deres lønn. Han holdt også regnskap med hver partisipants innskudd i proviant, materialer og penger, og med hvor mye kobber hver skulle ha. Han skulle levere regnskap over innskuddene hvert kvartal, og det samlede hovedregnskapet, bergregningen, skulle leveres hvert år.

Selbo kobberverk hadde ikke, som Røros, noen direktør ved verket. Bergskriveren hadde derfor også denne funksjon, man han var selvfølgelig underlagt partisipantene eller direksjonen. Et av direksjonsmedlemmene var vanligvis såkalt reisende direktør, det vil si at han foretok inspeksjonsreiser til stedet. Det ble holdt ganske nøye oppsikt med driften fra direksjonens side. Bergskriveren måtte også samarbeide med overstigeren om driften. Overstigeren hadde den øverste tekniske ledelsen, og hadde oftest bergverksutdannelse, noe bergskriveren ikke behøvde å ha. Stigere ledet driften ved den enkelte gruve, og sto under kommando av overstiger og bergskriver. Ved smeltehytta var en hyttskriver ansvarlig. Han ledet driften og førte regnskap over hva som ble produsert, forbrukt material osv. Skog- og kullfogeden skulle sørge for tilgangen av trekull til gruver og hytter. Han skulle også sørge for at trekullbrenningen ikke gikk for hardt ut over skogen. Kullfogeden var gjerne underlagt en skoginspektør, som hadde det mer omfattende ansvaret for en forsvarlig utnyttelse av de skogeiendommer verket fikk ved kjøpet av Merakergodset. Funksjonen som skoginspektør kunne være tillagt bergskriveren eller overstigeren, dersom de var kvalifisert for det.

Bergskriveren hadde ikke bare ansvaret for å føre de bøker som trengtes til driften av kobberverket og sørge for ledelsen av bedriften. Bergverkene var underlagt en egen jurisdiksjon, dvs. at de ikke var underlagt den sivile rettsmyndighet på stedet, sorenskriveren, bortsett fra når det gjaldt "liv og ære"-saker. Bergskriveren var administrator av bergretten, og førte de nødvendige protokoller, som justisprotokoll og arveskifteprotokoll. Bergamtet var ankeinstans for bergretten. Bergskriveren hadde i det hele tatt det øverste tilsyn på stedet både med den økonomiske og praktiske driften, og med at alt på stedet foregikk på lovlig vis. Bergskriverens første oppgave var, som det het i instruksen for bergskriver Røyem i 1784, å administrere verket ifølge bergordonansen og sørge for at

"Gudsfrygt der paa Stødet iblant samtlige Betientere og Arbeidere maae tiltage, men Ondskab og Uskikkelighed det være sig med Fylderie og Drukkenskab, Løsagtighed og Utugt,

Sværen og Banden maae aftage, og de som i saadanne Synder og Laster betrædes andre til Exempel alvorligen bliver afstrafede..."

Den særskilte bergjurisdiksjonen falt bort ved den nye berganordningen 7.9.1812. De nye bergmesterembetene som ble opprettet, stelte med saker som gjaldt selve bergverksdriften, ikke rettsforvaltningen ellers.

ARBEIDERE

Selbo kobberverk hentet sine betjenter utenfra; det var folk med erfaring fra andre bergverk eller med forbindelser innen partisipantskapet. Arbeiderne kom imidlertid fra bygda omkring verket, bortsett kanskje fra den aller første tida da enkelte bergmenn andre steder fra antakelig ble hentet dit. Da driften ble nedlagt etter den første driftsperioden i 1726, hadde bøndene i Selbu allerede så store arbeidsinntekter av driften at de ikke ønsket å gi slipp på dem. Ved verkets gruver i Tydal var det stort sett tydalinger som arbeidet. Da virksomheten flyttet over til Meråker, fortsatte nok endel selbygger som gruvearbeidere, men meråkerbyggene overtok snart det meste.

Ved siden av selve arbeidet i gruvene og hyttene, som beskjeftiget et varierende antall arbeidere, hadde flere arbeid med å brenne kull som trengtes til driften både i gruver og hytter, og hele bygda var sysselsatt med kjøring for verket. Kull og ved skulle fraktes til gruver og hytter, malm skulle fraktes fra gruver til hytter, ferdig garkobber skulle fraktes til Trondheim eller Stjørdal og fra Trondheim skulle det hentes materialer som krutt, proviant og andre ting. Bøndene i et visst distrikt rundt verket (sirkumferensen) hadde, ifølge bergverksprivilegiene 25.8.1687, plikt til å utføre kjørearbeid for verket. Betalingen fikk både bergarbeidere og førselsbønder delvis i penger, delvis i varer. Etter bergordinansen 23.6.1683 hadde partisipantskapet ved bergverkene plikt til å holde et proviantlager. Prisen på varene skulle fastsettes av bergamtet, som sendte provianttakster til bergverkene, for å hindre at det ble tatt overpris på provianten. En forordning av 25.3.1720 fastsatte at hver av bergmennene skulle ha en bok der det skulle skrives opp hva som ble kreditert ham. Det var heller ikke lov å kreditere arbeiderne mer enn at det ble en viss kontantsum igjen av lønna. Lovene av 1812 og 1842 hadde også bestemmelser om at arbeidere og kjørselbønder skulle forsynes med kontrabøker slik at de selv kunne holde regnskap med hva de fikk utlevert av varer og penger.

Bergverksarbeiderne hadde endel fordeler som arbeiderne i byene vanligvis ikke hadde. Bergordinansen av 1683 bestemte at alle arbeidere som fikk skader under arbeidet, hadde rett til fri legehjelp og full lønn i to måneder, deretter en månedlig pensjon

hvis de ikke ble kurert. Mistet de livet, skulle de ha fri begravelse. Bergverkene hadde også plikt til å gi bidrag til kirken, skolen og fattige enker og farløse barn. Dette var riktignok avhengig av at driften ga overskudd. Selbo kobberverk hadde ikke, som Røros og Kongsberg, ansatt egen lege. Verket betalte imidlertid legeregningen når lege måtte hentes til tilskadekomne arbeidere. Skolevesenet i Selbu ble organisert i 1748, og kobberverket ga bidrag til driften så lenge verkskontoret lå i Selbu. I Meråker opprettet verket i 1839 en fast skole. Mesteparten av utgiftene ble dekket av verket, men bøndene som var lagt til distriktet, måtte også betale noe til gjengjeld for at de slapp skolehold i huset, som ved den gamle omgangsskolen.

MERAKERGODSET

Bergordinansen av 23.6.1683 ga bergverkene rett til å bruke den omkringliggende skog til bergverkets behov. Dette gjaldt enten grunneieren var kongen selv, kirken, "Adel eller Odels-Mand". Bergverkernes behov skulle gå foran sagbrukenes. Denne sirkumferensbestemmelsen ble stående til 1818, og da den ble opphevet, hadde Selbu kobberverk alt skaffet seg store egne skogeiendommer.

I Selbu og Meråker var en del av skogen kongelig eiendom, nemlig det som kaltes Meraker allmenning. Gårder med tilhørende skoger og fosser var proprietærgods; og bøndene var bygselbønder. Bestemmelsen om bergverkernes sirkumferens ga selvsagt muligheter for konflikt mellom bergverkets behov for ved og trekull og proprietærenes sagbruksinteresser. Selbo kobberverk klarte etter hvert å legge under seg all skogeiendom i et vidt område, slik at verket ikke lenger bare hadde bruksrett til ved til bergverkets behov, men også eiendomsrett til skogen.

Merakergodset besto på begynnelsen av 1700-tallet av alle da eksisterende gårder i Meråker, med tilhørende skoger og fosser. Unntatt fra dette var Kirkeby og Nustad som var kirkegods, og to Merakergårder som kongen eide. Merakergodset var fordelt på flere eiere, men mesteparten var eid av familien Angell. Jonas Angell fikk i 1729 også kongeskjøte på Meraker gård, som da ble innlemmet i Merakergodset. I 1806 fikk så Selbu kobberverk kjøte fra Anne Cathrine Lysholm, sal. major Henrik von Angells enke på hennes 15/16 av Meraker gods. Samme år fikk Selbu kobberverk også kjøte fra Hans von Kaas på hans 1/16 av godset, og hele Meraker gods (altså alle gårdene med tilhørende skoger og fosser, unntatt Kirkeby og Nustad) var nå i verkets eie. I 1830 og 1834 kjøpte verket også de to Nustadgårdene. Kirkeby kom også i verkets eie, men en del ble snart solgt til bruk som kapellangård.

Meraker allmenning var eid av kongen, men ble solgt på auksjon i 1799. Løytnant Melchior Rosenvinge fikk kgl. auksjonsskjøte på Meraker allmenning med plassen Bjørnegvollen (Rotvoll)

Privatarkiv 158 Meraker Brug A/S - Selbo Kobberverk

27.11.1799. Rosenvinge var representant for Selbu kobberverks partisipanter, og solgte 5/16 av allmenningen videre til dem ved skjøte dat. 3.5.1800. Dette er den delen som beholdt navnet Meraker allmenning. Rosenvinge solgte halvparten av den opprinnelige Meraker allmenning til kjøpmann Peter Stalin og prokurator Mons Lie ved skjøte dat. 3.5.1800. Dette var Færen allmenning. Samtidig solgte han 3/16 til Angell. Dette var Teveldalen allmenning.

Kjøpmann Stalin kjøpte i 1806 Lies del av Færen allmenning, og på auksjon holdt over Stalins bo 29.-30.4.1812 kjøpte Selbo kobberverk også denne allmenningen. Nordre Færen allmenning ble i 1861 solgt til Verdalsgodset. Teveldalen allmenning, som i 1800 ble solgt til Angell (eieren av Merakergodset) ble solgt til Selbo kobberverk sammen med Merakergodset i 1806.

Dette vil si at fra 1812 var Selbo kobberverk eier av hele Merakergodset, og hele Meraker allmenning med Færen og Teveldalen, med unntak av gårdene Nustad og Kirkeby, som først ble innlemmet i 1830-årene.

Ved Lov av 12.7.1816 ble bestemmelsen om at bøndene i et visst område rundt bergverkene hadde plikt til kull-leveranse og kjøring for verket (sirkumferensbestemmelsen) opphevet. Dette fikk imidlertid ikke konsekvenser for driften ved Selbo kobberverk, fordi verket nå hadde eiendomsretten til gårdene i området. Bøndene var leilendinger under kobberverket, og verket sørget for å få inn i byksesedlene bestemmelser om at bøndene hadde plikt til kullbrenning og kjøring. Ved lov om saugbrugsvæsenet 8.6.1818 fikk private skogeiere bestemmelsesrett over sine skoger, uten noen fortrinnsrett for bergverkene behov. Dette fikk heller ingen konsekvenser for Selbo kobberverk, siden verket nå var eier både av den skog som hørte til gårdene, og av allmenningen.

Leilendingssystemet ble beholdt i Meråker inntil 1905. Da var det meste av gruvedriften slutt, og den driften som foregikk, var ikke lenger avhengig av trekull. Moderne transportmidler, som jernbane (Meråkerbanen) og taubane, minsket behovet for omfattende kjøring fra bøndenes side. I de nærmeste årene etter 1905 ble gårdene, med noe bruksskog, solgt til leilendingene.

MERAKER BRUG

I 1880-årene ble kobberproduksjonen mindre lønnsom. I 1886 ble det vedtatt å bygge et tresliperi ved Nustadfoss, beregnet på å utnytte verkets skoger. Det var i drift våren 1887, samtidig som gruvedriften stanset. I 1875 ble det gamle partisipantskapet omdannet til et aksjeselskap. Statsråd H. R. Astrup kjøpte i løpet av vinteren 1887-88 under hånden opp 111 av de 120 aksjene i selskapet. Etter kjøpet ble selskapets navn forandret til

Meraker Brugs Aktieselskab.

Etterat Astrup overtok, ble gruvedriften tatt opp igjen, med geschworner Anton Sophus Bachke som leder. Nytt gruvemaskineri ble anskaffet til Lillefjell gruve. Gruvedriften gikk likevel med tap, og Astrup måtte skyte til et forskudd til driften. Utnyttelsen av skogene fortsatte ved tresliperiet. Det ble også bygd dampsgag i Muruvika. I 1894 nektet Astrup å forskuttere driften lenger, og bedriften ble utbudt til auksjon. Astrup ble selv høystbydende. Overgangen var bare formell, siden de samme interessene ble sittende med aksjene etterpå. Overgangen innebar et navneskifte fra Meraker Brugs Aktieselskab til Meraker Aktieselskab.

Da Astrup døde i 1898, ønsket kommunen å kjøpe Merakergodset. Det gikk imidlertid ikke i orden med stort nok lån, og bedriften ble kjøpt av brukseier Ole Haugan i Drammen. Haugan bygde karbidfabrikken i Kopperå, og bedriften fikk navnet A/S Meraker brug og carbidfabrik. Da han døde i 1901, overtok et bostyre driften. Bostyret solgte Merakergodset med fabrikkanlegg til A/S Meraker brug i 1907 (skjøtet tgl. 2.7.1907). I dette aksjeselskapet var Young Fearnley hovedinteressent. Elias Kiær var formann i styret.

A/S Meraker Brug og Carbidfabriks administrasjonsbo solgte i 1905 samtlige gruver og skjerp i Meraker til bergingeniør Joh. C. Andresen. Han overdro kontrakten til A/S Meraker Gruber. Største aksjonærer i dette selskapet var Metallurgische Gesellschaft, Compagnie des Minerals og A/S Meraker Brug. Etter konkurs i 1911 ble selskapet reorganisert med hoffjegermester Ths. Fearnley, A/S Meraker Brug og N. A. Andresen & co. som hovedaksjonærer. Gruvedriften ble innstilt i 1920, og selskapet A/S Meraker Gruber opphørte i 1925.

Karbidfabrikken, som grosserer Haugan bygde i Kopperå, brente i 1906. Den ble oppført på nytt i 1907, og det foregikk videre utbygging, blant annet av kraftstasjon i Turifossen i samarbeid med A/S Meraker Gruber. I 1929 ble karbidfabrikken skilt ut som egen bedrift med navnet A/S Meraker Smelteverk. Skjøtet fra A/S Meraker Brug til A/S Meraker Smelteverk var datert 1.11.1929 (tgl. 16.12.s.å.), og omfattet hele Kopperå fabrikkområde med fabrikker, boliger og andre hus, kraftstasjoner, vassdragsrettigheter og andre rettigheter.

Det gamle Selbo kobberverk er på denne måten gått over til to nåværende bedrifter, A/S Meraker Brug og A/S Meraker Smelteverk.

Privatarkiv 158 Meraker Brug A/S - Selbo Kobberverk

LITTERATUR

- O. Brun: Meraker gods og Meraker gruber. 1900.
E. Hartmann: Merakergodsets historie, Oslo 1948.
Kjell Hårstad: Selbu i fortid og nåtid, bd. 1, s. 213-229, Theim 1972.
Jon Leirfall: Stjørdalsboka, bd. 1, del 2, s. 137-145 (Merakergodset). Bd. 1, del 3, s. 256-265 (Gruvedrifta, av Ivar Evjemo), Steinkjer 1968-1972.
Stjørdalsboka bd. 6, del II, s. 412-416, Theim 1957 (Kopperå fabrikkfelt).
P. O. Rolseth: Selbo kobberverk, Oslo 1945.
Lover: Bergordinanse 23.6.1683
Bergprivilegier 25.8.1687
Berganordning 7.9.1812
Lov om bergverksdrift 14.7.1842

MERKNAD

Stoff om Selbo kobberverk vil også kunne finnes i arkiv etter partisipantene, f.eks. Hornemanns arkiv, Otto Beyers arkiv, Lorcks arkiv, Hoes arkiv, alle i Statsarkivet i Trondheim. Se også privatarkiv 159 Ove Schjelderup von Hadelen, og Bergmestrens arkiv. For statsråd Astrups overtakelse av Selbo kobberverk, se: Anton Sophus Bachkes kopibøker, privatarkiv 170.

ARKIVET

Arkivet deler seg naturlig i to deler; en del for perioden Selbo kobberverk, og en del for perioden Meraker Brug. Skillet mellom de to delene faller i 1888, slik at den delen av arkivet som gjelder bedriften da den het Selbo kobberverk, går fram til og med 1887, mens arkivet for den tid bedriften har navnet Meraker Brug, starter med 1888. Skillet er imidlertid ikke absolutt; enkelte arkivsaker i den første delen strekker seg litt utover 1887, og enkelte arkivsaker i den andre delen starter litt før 1888. Som det går fram av innledningen, er det ikke bare et navneskifte, men også et skifte i innhold. I perioden før 1888 ligger hovedvekten på gruvedrift, i perioden etter 1888 på treforedling. Også her er det overlappinger. Innenfor hver av de to delene er arkivmassen delt i en serie for protokoller og en serie for pakkesaker. Kart og tegninger er plassert i en egen avdeling til slutt, både de som gjelder perioden Selbo kobberverk og de som gjelder perioden Meraker Brug.

Den første delen av arkivet, perioden Selbo kobberverk, strekker seg over hele tidsrommet fra 1713-1888. Det sier seg selv at det over en så lang periode må ha foregått endringer i arkivordning-

en. Her skal bare gjøres rede for hovedtrekkene.

Arkivet inneholder for det første forhandlingsprotokoller. Slike finnes ikke for verkets første periode, men først fra 1782. Den gjelder da både direksjonsmøter og generalforsamlinger. Først fra 1875 kommer en egen direksjonsprotokoll.

Dernest kommer anstaltprotokollene. I disse skulle bergskriveren føre inn partisipantenes/direksjonens beslutninger og ordre fra bergamtet. Slike finnes helt fra 1713 og fram til 1870. De er imidlertid ikke ført gjennom hele perioden, og ikke like grundig hele tiden. Her finnes likevel mange nyttige opplysninger om verkets drift samlet og lett tilgjengelige. Forhandlingsprotokollene tilhører direksjonsarkivet, mens anstaltprotokollene tilhører bergskriverens arkiv.

En hovedgruppe i arkivet er bergregningene. Disse er verkets hovedregnskap, og føres av bergskriveren for hvert år. Regnskapet skulle føres i tre eksemplarer. Det ene ble sendt til bergamtet. De to andre eksemplarene skulle sendes inn til den største partisipanten (i Hornemanns tid) eller til direksjonen. Her ble regnskapet revidert, og eventuelle antegnelser ført inn. Det ene eksemplaret ble så sendt tilbake til bergskriveren, som måtte besvare anmerkningene. Antegnelsene til regnskapet er ført inn i begge eksemplarene av bergregnskapene, oftest er også bergskriverens (av og til også hyttskriverens) svar ført inn i begge eksemplarer. Det ene eksemplaret tilhører egentlig direksjonsarkivet, det andre tilhører bergskriverarkivet. Her er begge eksemplarene for hvert år plassert sammen.

Bergregnskapet bygget på og var et sammendrag av forskjellige bøker som bergskriveren og de andre betjentene ved verket skulle føre. Betjentenes instruksjer gjør greie for hvilke bøker de enkelte betjentene hadde ansvaret for. Loven satte også visse krav til bokføringen ved bergverkene. Berganordningen av 1812 hadde følgende som paragraf 99: "Ved ethvert Værk skal være en gjennemdragen og af Bergmesteren i Districtet auctoriseret Afregningsbog, hvori bør indføres hvad enhver Arbeider og Kjørselbonde erholder forstrakt saavel i Penge, som Værel". Også bergverksloven av 1842 hadde en lignende bestemmelse. Instruksen for bergskriver Lemche fra 1720 fastslår at han skal føre bok over månedlig avlønning for arbeiderne og bok over debet og kredit for bøndernes kjørsel og materialleveranser og hva de får utlevert i varer og penger. Disse bøkene er månedlig avregningsbok for grube- og hyttarbeidere (etter loven av 1812 og 1842 blir denne kalt hovedbok) og materialavregningsbok for kjørsel og leveranse, begge autorisert av bergamtet. Disse lønningsbøkene bygger på oppgaver fra stigere og hyttskrivere, som hver måned skulle levere manntall og register over arbeidernes fortjeneste, mate-

rialforbruk og produksjon. Disse oppgavene fra stigere og hytt-skrivere finnes igjen i arkivet under pakkesaker, som en lang serie avlønningsregistre. For å kunne levere disse månedlige registrene, måtte stigere og hyttskrivere også føre bøker. I instruks for stigeren Jørgen Smideknigt i 1723 står det at han skal føre bok over alle arbeidede skikt. Av denne bok forfattes de månedlige manntallene som han leverer til bergskriveren. Han skal også levere oppgaver over vedleveransene til gruva, og over malmbrytingen. Hyttskriveren skulle også føre manntall over arbeiderne ved hytta og deres arbeide, over materialforbruk og erts-, sort- og garkobbersmelting. Også disse bøkene finnes igjen i arkivet, som hoved- eller avlønningsbøker for de enkelte gruver og hytter.

Proviantskriveren (som oftest var identisk med bergskriveren) førte to slags proviantbøker. I den ene ble det ført inn den proviant som ble levert til førselsbøndene, som det skulle betales førsellønn for. Dette er mottagelsesboka. I den andre ble ført opp den proviant enhver av arbeiderne får utlevert; dette er utskafningsboka eller utleveringsboka. Utleveringsboka er også en av de bøkene som ligger til grunn for avregningsbøkene med arbeiderne, ettersom den provianten de har fått utlevert, må innkortes i avlønnen.

Regnskapet med partisipantene var bergskriverens ansvar. Han måtte føre bok over deres leveranser i varer og penger (innskuddsbøker) og over hvor mye garkobber hver av dem fikk. Ved hvert kvartals begynnelse skulle han forfatte beregning over behovet for innskudd i penger, krutt og andre materialer i kvartalet (spesialberegninger og kvartalsekstrakter). Kobberbøkene bygget på oppgavene fra hyttskriveren over smeltet garkobber. Her førte bergskriveren også inn fordelingen på de enkelte partisipanter og på kongetienden, og hvor mye som ble levert til de enkelte førselsbøndene for å fraktes til byen.

Kjøpet av Merakergodset førte til at det ble skapt nye arkivserier. Blant pakkesakene finnes adkomstdokumenter og andre papirer som gjelder godset. Gårder og plasser som tilhørte godset, ble bykslet bort, og arkivet inneholder både bykselprotokoller og flere pakker med gjenparter av festesedler. Det finnes også protokoller over landskylda av godset, og blant pakkesakene finnes regnskap over Merakergodset.

Driften av kobberverket førte til anselige mengder korrespondanse. Korrespondansen var særlig viktig fordi partisipantene og direksjonen satt i Trondheim, mens bergskriveren og de andre betjentene oppholdt seg i Selbu eller Meråker. Riktignok holdt direksjonen oppsikt med virksomheten gjennom en reisende direktør, og betjentene kunne av og til reise til byen for konsul-

tasjon, men det sier seg selv at mesteparten av avgjørelsene måtte tas pr. brev. I arkivet finnes det kopibøker både for direksjon, bergskriver og overstiger, men ingen sammenhengende rekker for hele perioden. Mesteparten av korrespondansen er samlet i pakker med brev. I direksjonsarkivet finnes foruten det som gjelder adkomsten til bergverket, kongelige bevillinger, mutingsbrev, partisipantenes hjemmel osv., en serie kronologisk ordnede pakker, som inneholder mesteparten av de papirer som ble innsendt til direksjonen (eller før direksjon ble etablert, til partisipantene ved største partisipant). Disse papirene består for det første av månedlige regnskaper innsendt fra bergskriveren, dernest av brev til direksjonen fra bergskriveren og andre betjenter, dernest av brev til direksjonen fra andre. Det varierer noe hvor mye som finnes av disse tre gruppene i arkivet. Særlig for 1700-tallet kan det være lite brev, slik at pakkene vesentlig består av regnskapspapirer, men også her er det en del brev. Særlig viktige papirer i direksjonsarkivet er alle de rapporter, beskrivelser og befaringer som finnes her, både vedkommende gruve og godset. Disse er forfattet dels av verkets betjenter, dels av utenforstående eksperter. Enkelte av dem er skilt ut på slutten av direksjonsarkivet, men mesteparten finnes blant sakene for det året da de ble overlevert til direksjonen.

Korrespondansen med direksjonen og de enkelte partisipanter er også en viktig del av bergskriverarkivet. Bergskriverarkivet starter med Frederich Zeufthens arkiv i 1738, etter at Hornemann overtok verket fra bøndene. Bergskriver Zeufthen (1738-1756) arkiverte brevene og sine konseptregnskaper, avlønnings- og hyttereregistre osv. sammen i en pakke for hvert år. Utenpå pakkene skrev han en tekst tilsvarende denne for 1741:

"1741 Aars Brever, Papire, og Mandtaller af Mig efterseet og henlagt til Egen efterretning i paakommende tilfælde medens ieg lever, Men efter Min død, naar Gud behager, findes i denne iche een Skilling mit Boe entten til Indtegt eller Udgift, og derfor u-nødig at aabnis eller eftersees. Hvilchet teignis her af Mig selv. Frederich Zeufthen."

Blant brevene i disse pakkene er det vesentlig brev fra partisipantene Hornemann og Rogert. Senere bergskrivere skilte ut regnskapene (og konseptene til regnskapene) i egne serier, slik at det etter 1756 finnes rene serier med korrespondanse.

I arkivet fra bergskriverne Busch og Røyems tid (1756-1818) finnes det store mengder brev fra de enkelte partisipantene, men mindre fra direksjonen som sådan. Senere består korrespondansen mest av brev fra direksjonen, mindre fra de enkelte partisipantene. Brevene fra partisipantene har på 1800-tallet dreid seg lite om driften av verket, - det har direksjonen tatt seg av - men mer om deres innsending av innskudd i form av materialer og penger. Endel brev fra partisipantene er antakelig kassert (endel

brev fra partisipantene til bergskriver Bachke i 1850-årene var klipt i remser og brukt til omslag). I bergskriver Lorcks tid (1869-1889) fungerte overstiger O. N. Hagen som bestyrer etter at han ble tilsatt i 1881, og mesteparten av korrespondansen gikk til ham. Brevene til ham er ikke bare fra direksjonen, men her er samlet alle brev, også fra andre funksjonærer. Brev fra andre enn partisipanter og direksjon er ellers skilt ut i egne pakker, fra bergamtet, og fra forskjellige. Bergamtet stelte blant annet med tinglysningssaker for bergverkene, og blant brevene derfra ligger bl.a. noen meldinger om salg av parter og nye partisipanter.

Av bergskriverarkivet går det også fram at bergskriveren var administrator av bergverksjurisdiksjonen. Her finnes endel skiftekonsepter, avholdt av bergskriverne fra 1756 til 1811 (bergverksjurisdiksjonen ble opphevet i 1812). De fleste av konseptskiftene er også innført i bergskriverens skifteprotokoll 1739-1811. Denne er tidligere tatt ut av kobberverkets arkiv og plassert blant sorenskriverarkivene, etter Strinda og Selbu sorenskriverarkiv. Dette gjelder også den særskilte justisprotokollen for Selbu verk, som går fra 1754-1785.

Blant pakkesakene i bergskriverens arkiv er de forskjellige regnskaper, konsepter til regnskap og bilag skilt ut som egne serier etter 1756. Her finnes også regnskaper og registre innlevert av andre betjenter. Blant bilagene finnes også underbilag for direksjonens utgifter i Trondheim. Blant bilagene kan ellers finnes bl.a. avertisementsstekster, kunngjøringer til lesing fra kirkebakken (med kvittering for betalt avgift), kvitteringer for tien-de, lege- og medisnutgifter m.m. I bilagene til materialregnskapet finnes også for en del år inventarlistene for skolen. I regnskapene ble utgiftene ført på den enkelte gruve eller hytte. Utgifter som gjaldt verket som helhet er ført på "diverse utgifters konto", som før 1849 ble kalt "commune utgifter".

Overgangen fra partisipantskap til aksjeselskap, fra bergverksdrift til treforedlingsbedrift, fra Selbo Kobberverk til Meraker Brug gjenspeiles i arkivsakene. Arkivet får etter ca. 1888-1890 mer preg av et moderne bedriftsarkiv, mens de gamle seriene som hørte til bergverksdriften forsvinner. Arkivet består av vanlige regnskapsbøker som hovedbøker, statusbøker, kassabøker, journaler, kontobøker, materialbøker og lønningsbøker, noen bøker vedkommende den tekniske driften og kopibøker. Bøkene er noe mangelfullt bevart for den første perioden etter at bedriften skiftet navn. Pakkesakene inneholder korrespondanse fram til ca. 1920 (noe mangelfullt på slutten); bilagene er bevart fram til 1906, en periode da regnskapsbøkene er mangelfulle. I tillegg finnes en hel del saksdokumenter vedrørende bedriftens forskjellige virksomheter, særlig de forskjellige utbyggingssaker. Arkivet går fram til ca. 1920, litt lenger for enkelte serier.

Privatarkiv 158 Meraker Brug A/S - Selbo Kobberverk

Arkivet inneholder også en stor mengde kart og tegninger. Det finnes endel kart over gruver og tegninger fra omkring midten av 1800-tallet. Mesteparten av dette materialet består likevel av nyere tegninger, mest i forbindelse med de forskjellige utbyggingssakene etter 1900 (taubane, kraftverksutbygging m.m.).

OMFANG

Arkivet fyller i sin helhet 32m (Selbo Kobberverk) + 11m (Meraker Brug) + 4m (kart) = 47 hyllemeter.

AVLEVERING

Arkivsakene er kommet inn til Statsarkivet i flere omganger. Endel av direksjonsarkivet, nemlig bergregningene 1737-1740, 1743-1748, er antakelig kommet inn først (sammen med Hornemanns papirer?). I 1892 kom mesteparten av direksjonsarkivet, inntil ca. 1835, inn fra konsul Herman Huitfeldt. Han hadde det etter sin bestefar konsul Christopher Garmann, direktør for verket. Denne avleveringen besto av direksjonens kopibok 1785-1836, brev til direksjonen 1754-1835, 1 pk. bykselbrev, resolusjoner, kgl. bevillinger m.m., dessuten 1 eksemplar av hver av bergregningene for årene 1749-1829. Bergregningen for 1719 kom inn fra Ths. Angells stiftelser i 1893 (j.nr. 50/1893).

I 1894 var daværende stiftsarkivar Koren i Meråker og plukket da ut en del arkivsaker. 3 kasser arkivsaker ble så innsendt samme høst (j.nr. 129/1894). I august 1895 var Koren igjen i Meråker og gikk gjennom arkivet. Han sorterte da ut flere arkivsaker, og 6 kasser ble innsendt samme høst (j.nr. 113/1895). I disse to avleveringene fantes de fleste protokollene i arkivet, dessuten bergskriverens brevsaker og en del regnskapssaker av bergskriverens arkiv. Avleveringene skjedde etter tilbud fra statsråd Astrup.

I 1895 kom det også inn en pakke adkomstbrev til verkets eiendommer, innsendt av Albrigt Knoff på vegne av Meraker Aktieselskap, Trondhjem (j.nr. 12/1895). 120 aksjebrev i Selbo kobberverk ble innsendt av overrettssakfører Andreas Berg, Trondhjem høsten 1895 (j.nr. 126/1895).

I 1901 ble det fra Meråker innsendt 10 protokoller vedkommende gruvene, sammen med noen saker som hadde vært tilbaketilført av arkivet (j.nr. 110/1901). I 1907 kom en mindre avlevering som besto av noen få gruve- og hytteregnskaper, 1 pk. forpakkingskontrakter 1 rull gruvekart, og forhandlingsprotokoll for Meraker Brugs direksjon.

21.10.1977 kom den største avleveringen inn (j.nr. 3204/1977). Da ble det mottatt 19 kasser, fra perioden 1760-1828. Her var at-

Privatarkiv 158 Meraker Brug A/S - Selbo Kobberverk

skillig regnskapsmateriale for Selbo kobberverk, f.eks. alle avlønningsregistrene, alt materialet i arkivet som gjelder Meraker Brug, bortsett fra forhandlingsprotokollen, dessuten 1 kasse kart og tegninger. Ved denne avleveringen ble 1.1.1929 satt som grense. Som listene viser, er det få arkivsaker som går så langt fram i tid.

Privatarkiv 158 Meraker Brug A/S - Selbo Kobberverk

	1710	1730	1750	1770	1790	1810	1830	1850	1870	1890	1910	1930
	Selbo kobberverk						Meraker Brug					
forhandlingsprot.												
Anstalt-protokoller												
Aksjeprot./Aksjebrev												
Bergregnskap/hovedh./ekstrakter												
Kassabøker												
Journaler												
Innskuddsbøker												
Kobberbøker/smeltbøker												
Materialbøker												
Lønningsbøker/lister												
Proviantbøker												
Landskyld												
Kopibøker												
Korrespondanse												
Bilag												